

V bližini doma

VIJEGLAVKA (*Jynx torquilla*)

Najmanjša žolna, vijeglavka, je med našimi žolnami edina prava selivka. Najbolj je znana po svarilnem zvijanju vratu, ko obrača glavo skoraj za polni krog, po čemer je dobila tudi ime v slovenščini in mnogih drugih jezikih. To počne, kadar jo na gnezdu kaj vznemiri, poleg tega pa našopiri perje na glavi in glasno sika. V Sloveniji zaradi izginjanja visokodebelnih sadovnjakov, v kakršnih najraje gnezdi, postaja redkejša. Sicer je ljubiteljica mravelj tudi prebivalka odprte kulturne krajine s posameznimi gručami dreves in grmovja. Vijeglavka si ne dela lastnega gnezda. Raje naseli duplo ali gnezdilnico. Ne tako redko pa pred tem prežene prvega stanovalca z leglom vred.

besedilo: **Tom Trilar**, foto: **Ivan Esenko**

VELIKI LIJAKAR (*Agelena labyrinthica*)

Pajek veliki lijakar že zgodaj spomladi, ko skopni še zadnji sneg in se tla nekoliko ogrejejo, med travo in nizkim grmičevjem splete zanj značilno mrežo. Ogromna mreža je sestavljena iz sprednjega dela, ki se kot kakšna bela rjuha razprostira pred cevastim skrivališčem, v katerem tiči pajek. Mreža spominja na obliko lijaka, po čemer sta družina (Agelenidae – lijakarji) in pajek dobila ime. Pajek v svojem skrivališču čaka na plen, predvsem kobilice, ki padejo na sprednji rjuhasti del mreže. Ko pajek zazna tresljaje, prihiti do plena, ga omrtviči in odvleče nazaj v cevasto skrivališče, kjer ga v miru prebavi. Kot že ime pove, so to razmeroma veliki pajki, dolžina telesa odraslih samic je od 12 do 16 mm, samcev pa od 8 do 14 mm.

besedilo in foto: **Tea Knapič**

MOKOŽ (*Rallus aquaticus*)

Če nas pot zanese mimo potoka, rečne mrtvice ali ribnika, zaraščenega s trstičjem, bomo prej ko slej slišali nenavadno oglašanje, ki bolj kot na ptičje petje spominja na »kruljenje« prašička. To je mokož! Po trebuhu sivomoder, po hrbtu rjav ptič z dolgim rdečim kljunom je skrivnostni prebivalec mokrišč z bogato obrežno vegetacijo. Bolj mu ustreza »nočno življenje«, vendar je aktiven tudi v jutranjih urah. Takrat je »pevsko« najbolj razpoložen in brani svoj teritorij. Za skoraj vse naše tukalice velja, da bomo ptico prej slišali kot videli. Mokož tu (žal) ni izjema. Če ga želimo videti, si moramo vzeti čas. Na ustreznem terenu in z malo sreče ga lahko opazujemo z majhne razdalje, vendar redko dlje kot nekaj sekund.

besedilo: **Matej Gamser**, foto: **Matej Vranič**

Na terenu

NAVADNI REBRINEC ALI PASTINAK

(*Pastinaca sativa*)

Na travnikih pred drugo košnjo se marsikje nad drugo rastje dvigujejo razvejene zeleno rumene rastline s kobulastimi socvetji, ki nam, skupaj z barvo celotne rastline, povedo, da je to navadni rebrinec, ena redkih lahko prepoznavnih kobulnic. Travnikom, kjer ga je obilo, daje zanimiv barvni ton. Kmetje pa ga niso veseli – trda stebela se dolgo sušijo in živini ne teknejo. Še huje pa je, da stik mokre rastline z osončeno kožo pri številnih ljudeh povzroča opeklinam podobne poškodbe kože, ki se dolgo celijo. Tej težavi pravimo travniški (kontaktni) dermatitis. S prihodom krompirja v Evropo je ta do takrat pomembna zimska hrana zašla v pozabo, dandanes pa si spet utira pot na naše krožnike.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Franc Mohar**

Za terenske sladokusce

RUMENI VRTNIK (*Hippolais icterina*)

Od konca avgusta naprej na drevesih mrgoli ptic rumeno zelenih odtokov. Med njimi prevladujejo različne vrste listnic, pozorni opazovalec pa bo med njimi brez težav našel tudi rumenega vrtnika. Ta je večji od listnic, zelo opazna pa je tudi njegova dolga perut – med krajšimi poleti z veje na vejo daje vtis, kot bi bila zanj predolga. Večina jih prezimuje v vlažnih gozdovih med Demokratično republiko Kongo in Bocvano. V Sloveniji gnezdenje ni bilo nikoli potrjeno, čeprav lahko pojoče samce opazujemo vse do pozne pomladi. Pri svojem petju sicer oponaša številne vrste, vendar so te imitacije krajše in redkejšje kot pri sorodnem kratkoperutem vrtniku (*H. polyglotta*).

besedilo: **Jurij Hanžel**, foto: **Michael Sveikutis**

MEDICINSKA PIJAVKA (*Hirudo medicinalis*)

Razvpiti sloves te znane predstavnice širšega sorodstva kolobarnikov budi v ljudeh različne občutke, zelo povedno pa je že njeno slovensko in latinsko ime. Da ji zelo tekne kri bolj ali manj kosmatih sesalcev, se lahko terenski naravoslovci tu in tam prepričamo na lastni koži, z nenačrtno hirudoterapijo oz. puščanjem krvi v kakšni bogato zaraščeni mrtvici ali mlaki. Šele na prelomu tisočletja je bilo tudi z molekularnimi metodami dokončno potrjeno, da v Sloveniji dejansko živita dve vrsti »medicinskih pijavk« – *Hirudo medicinalis* in *H. verbana*. Prvo srečamo pri nas npr. v Prekmurju, na Štajerskem, v Beli krajini ter na Kočevskem, druga pa živi v nekaterih kalih na Krasu in Goriškem. Obe sta ogroženi zaradi človekovega uničevanja njihovih naravnih bivališč in sta uvrščeni med zavarovane živalske vrste.

besedilo in foto: **Matjaž Bedjanič**